

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИЯТИ

АХБОРОТИ

МАХСУС СОН

ЎЗБЕКИСТОН ГЕОГРАФИЯ ЖАМИЯТИ АХБОРОТИ

Erasmus+ дастурининг «DSinGIS – Геоинформатика соҳасида докторантура» лойиҳаси доирасида «Геоинформатика соҳасида илмий тадқиқот ишлари: ҳозирги ҳолати ва истиқболлари» мавзусидаги халқаро илмий-амалий конференция танланган илмий ишлар тўплами

Махсус сон

---

* * *

ИЗВЕСТИЯ ГЕОГРАФИЧЕСКОГО ОБЩЕСТВА УЗБЕКИСТАНА

Сборник избранных научных работ Международной научно-практической конференции на тему: «Научно-исследовательские работы в области Геоинформатики: современное состояние и перспективы» по проекту «DSinGIS – Докторантура в области Геоинформационных наук» в рамках программы Erasmus+

Специальный том

---

* * *

JOURNAL OF GEOGRAPHICAL SOCIETY OF UZBEKISTAN

Collection of selected scientific papers of the International Scientific and Practical conference on the topic: “Scientific - research work in the field of Geoinformatics: current state and prospects” within the framework of the project “DSinGIS - Doctoral Studies in Geoinformation Sciences” under Erasmus+ program.

Special volume

Тошкент-2018

THE FORTH PLENARY SESSION
ЧЕТВЕРТОЕ ПЛЕНАРНОЕ ЗАСЕДАНИЕ
ТЎРТИНЧИ ЯЛПИ МАЖЛИС

Рахмонов Қ.Р¹.

**ЕР КАДАСТРИ АХБОРОТИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШГА ТИЗИМЛИ
ЁНДАШУВ**

Аннотация: *Иқтисодиётнинг қишлоқ хўжалик сектори учун ер кадастри ахборотини ишлаб чиқиш бошқа тармоқларга нисбатан ўзига хос хусусиятларга эга. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши мақсадларида ер кадастри ахборотини тайёрлаш қўшимча мураккабликлар билан боғлиқ. Ер кадастри ахборотини тайёрлаш жараёнининг мураккаблигига муҳим сабаб ахборотни замонавий даражада ушлаб туриши учун уни доимо янгилаб бориши зарурлигидадир.*

Калит сўзлар: *ер кадастри ахбороти, электрон карта, бирламчи манба, ердан фойдаланувчи субъект, ер участкаси.*

Аннотация: *Разработка земельно-кадастровой информации в сельскохозяйственном секторе имеет свои специфические особенности чем другие отрасли экономики. Разработка земельно-кадастровой информации в сельскохозяйственной отрасли имеет определённые сложности. Это диктует необходимость сбора, обработки и непрерывного обновления земельно-кадастровых информации на больших площадях и объёмах. Одним из главных факторе процесса сбора и обработки информации является их содержательность и необходимости непрерывного обновление на современном уровне.*

Ключевые слова: *земельно-кадастровая информация, электронная карта, первичная информация, субъект землепользования, земельный участок.*

Abstract: *The development of land cadastral information in the agricultural sector has its own specific features that differ from other branches of the economy. The preparation of land cadastral information intended for the agricultural sector has certain difficulties. The scale and volume of land cadastral information related to agricultural production is radically different from other types of land use categories. This dictates the need for collection, processing and continuous.*

Keywords: *land cadastral information, electronic map, primary information, land use entity, land plot.*

Ўзбекистон Республикаси халқ хўжалигининг барча тармоқларида бугунга келиб катта ўзгаришлар рўй берди. Маълумотлар базасини ишлаб чиқишдан мақсад давлат ер кадастрини юритиш учун маълум бир ердан фойдаланувчи, шунингдек, ер участкаларида жойлашган алоҳида объектлар бўйича маълумотларни қайта ишлаш, сақлаш, таҳлил қилиш ҳамда ўзгага берилишини таъминловчи дастурий мажмуани яратишдан иборатдир. Маълумотлар базаси таркибига ердан фойдаланувчилар объектлари тўғрисидаги маълумотлар, ер участкалари тўғрисидаги жадваллар киради ва сақланади. Булардан ташқари, маълумотлар базасида кўчмас мулк объектлари тўғрисидаги меъёрий маълумотлардан иборат классификатор ва жадваллар кўринишидаги ёрдамчи меъёрий-маълумотномали ахборотлар ҳам ўрин олган. Жадваллар ўртасидаги алоқалар қуйида келтирилган (1-расм).

Жадвалларни моҳиятига қараб қуйидаги 2 тоифага бўлиш мумкин: объектлар, ердан фойдаланувчи тўғрисидаги ахборотларни сақлаш учун асосий жадваллар, ердан

---

¹ **Рахмонов Косимджон Рахмонович** – Тошкент ирригация ва қишлоқ хўжалигини механизациялаш муҳандислари институти “Давлат кадастрлари” кафедраси мудир, и.ф.н., доцент

фойдаланувчилар (мулкдорлар) тўғрисидаги ахборотларни сақлаш учун ёрдамчи жадваллар (меъёрий - маълумотномали ахборотлар). Маълумки, ҳозирги глобаллашув даврида барча иқтисодиёт тармоқлари қатори аграр соҳада ҳам тезкор ер-ахборот базасини яратиш ва ундан самарали фойдаланиш масаласи долзарб муаммолардан бири ҳисобланади. Республикамиз миқёсида қишлоқ хўжалиги билан шуғулланадиган ердан фойдаланувчи субъектларнинг сони, майдони, тупроқ сифати, ижтимоий – иқтисодий, экологик ва ташкилий тизимлар ҳамда ресурслар таъминотининг муттасил ўзгариб бориши жараёнида ер ахборот базасини яратиш ва уни амалиётда қўллаш зарурияти туғилмоқда. Ер –ахборот тизими геоахборот тизимлари(ГАТ)нинг таркибий қисмига киришини инобатга олган ҳолда унинг моҳияти ва хусусиятлари муаллиф томонидан тадқиқ этилган. Албатта, бу жараён кўп қиррали ва ҳажмли ахборот алмашишнинг кенг кўламини қамраб олади. Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчи ердан фойдаланувчи субъектларга оид ер ахборот базасини яратишда қуйидаги блоклар (таркибий қисмлар)дан фойдаланиш мақсадга мувофиқ деб ҳисоблаймиз. Ушбу блокларнинг қисқача мазмуни ва моҳияти ҳамда улардан фойдаланилиш кўлами тўғрисида тўхталиб ўтаемиз.

1-расм. Маълумотлар тизими

1.Ердан фойдаланишга оид ҳуқуқий ҳужжатлар тизими. Қишлоқ хўжалигида фаолият юритаётган ер участкасига бўлган ҳуқуқларини рўйхатга олиш маълум бир ер майдонини ижарага олиш ҳуқуқларини расмийлаштириш билан боғлиқ масалаларни ўз ичига олади. Бунда дастлабки ҳужжатлар ер участкаларининг ҳуқуқий ҳолати тўғрисидаги маълумотлардан иборат бўлади. Аммо ердан фойдаланиш маълум бир мақсадга йўналтирилганлиги ҳамда ҳудуд ва аниқ субъект билан боғлиқ бўлганлиги сабабли, у ўз ичига ер участкаларининг хўжалик ҳолати, жойлашган ўрни ва ердан фойдаланишнинг ўлчамлари тўғрисидаги маълумотларни қамраб олади. Ер участкаларига бўлган ҳуқуқларни белгиловчи, ўзгартирувчи ёки бекор қилувчи юқорида қайд этилган ҳужжатлар шу ҳуқуқларни давлат рўйхатига олиш учун асос бўлиб хизмат қилади.

2.Ер ҳисобини юритиш бўйича маълумотлар тизими. Ер ҳисоби қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришини ихтисослаштиришда жуда катта аҳамиятга эга. Биринчи навбатда, ер ҳисобида юқори аниқлик бўлиши зарур. Бунинг учун ер ҳисобини ер турларига, жумладан, ҳайдалма ерлар, кўп йиллик дарахтзорлар, пичанзорлар, яйловлар ва бўз ер турларига бўлинган ҳолда олиб бориш талаб қилинади. Демак, юқорида қайд этилган ер ҳисоби ишларини бажариш натижасида олинган кўрсаткичлар асосида маълумотлар тизими яратилади.

3. Ер баҳолаш маълумотлари. Ерларни баҳолаш давлат ер кадастрининг таркибий қисми бўлгани ҳолда иқтисодиёт тармоқларида фойдаланиладиган табиий ресурсларни умумий тарзда баҳолашнинг бир қисми ҳисобланади. Бунда, айниқса қишлоқ хўжалигининг асосий ишлаб чиқариш воситаси сифатидаги ер баҳолаш алоҳида аҳамият касб этади. Баҳолаш муаммосини муваффақиятли ҳал қилиш, энг аввало, уни объекти ва

субъектини тўғри белгилашга боғлиқдир. Ер баҳолаш ишлари натижаларига асосланган ахборотлар тизими алоҳида блокда берилади.

4. Кўчмас мулк объектлари ҳақидаги маълумотлар. Маълумки барча ердан фойдаланиш субъектлар ҳудудида албатта бир қанча кўчмас мулк объектлари жойлашган бўлади. Аммо бугунги кунда ушбу кўчмас мулк объектлари сифат ва миқдор ҳамда қиймат кўрсаткичлари тўғрисида тўлиқ маълумотлар мавжуд эмас. Хусусан, ушбу блокда кўчмас мулк турлари, уларнинг баҳоси, сифат ва миқдор кўрсаткичлари, фойдаланиш мақсади, конструкцияси, эскириши ва бошқа бир қатор маълумотлар берилади.

5. Тупроқ ва тупроқнинг мелиоратив ҳолатига оид маълумотлар. Тупроқ ва тупроқнинг мелиоратив ҳолатига оид маълумотлар блокида акс этувчи маълумотлар тупроқ баҳолаш ва тупроқ қидирув ишларининг материалларидан ҳамда хўжаликнинг тупроқ картасида келтирилган экспликациядан олинади. Ундан ташқари, қишлоқ хўжалик ерларининг тупроқ қатлами, механик таркиби, гумус ва минерал моддалар миқдори, шўрланганлик даражаси, ҳамда ер ости сувлари ҳақидаги маълумотлар тупроққа мелиоратив ва агротехник тадбирларни қўллаш учун жуда муҳим саналади.

6. Иқтисодий кўрсаткичлар тизими. Иқтисодий кўрсаткичлар блокида хўжаликнинг барча моддий бойликлари ҳамда молиявий аҳволи ҳақида тўлиқ маълумот берилади. Ушбу маълумотлар хўжаликларнинг келажакдаги фаолиятида асқотадиган иқтисодий тавсиялар бериш учун хизмат қилади. Демак, қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчи субъектлар ҳудудида ердан фойдаланиш ҳолатини тўлиқ таҳлил қилиш ва келажакдаги фаолиятини ривожлантириш режаларини ишлаб чиқиш мақсадида юқорида берилган ер-ахборот тизимини шакллантириш мақсадга мувофиқ деб ҳисобланади.

Демак, ушбу таклиф этилаётган ер кадастри ахборот тизими орқали киритиладиган маълумотларни ишончли, текширилиши оддий бўлган, оммабоп, тез янгилана оладиган, ва энг муҳими, туманлар бошқарув аппаратида меҳнат қилаётган оддий хизматчи тушуниб, компьютерга кирита оладиган ҳолда тизимлаш тақозо этиш. Ушбу тизим барча қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари етиштирувчи субъектлар учун тез ва ишончли ахборотни бера олади ва уларнинг ҳуқуқларини ишончли кафолатлайди.

Хулоса қилиб шуни айтиш жоизки, дастур республикамиз маъмурий туманлари ҳудудида ер-ахборот базасини яратиш бўйича ягона автоматлаштирилган тизимни вужудга келтиради. Муаллиф иштирокида ишлаб чиқилган «Еравтобанк» компьютер дастури ва унинг илмий-услубий натижалари маълумотлар тизимини тубдан такомиллаштириш ҳамда ер участкалари бўйича зарурий маълумотлар олишнинг тезкор усулларини яратиш имкониятини беради, уни амалиётга татбиқ этиш ер-ахборот базасини яратиш бўйича ягона миллий тизимни жорий қилиш имкониятини туғдиради.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Аvezбаев С., Волков С.Н., Ер тузиш иқтисоди. Дарслик, Т., “Янги аср авлоди”, 2002- 197 б.
2. «Давлат ер кадастри тўғрисида» ги Қонун, «Адолат», Т., 1999.
3. А.А.Варламов, С.А.Гальченко. Земельный кадастр том-6. Географические и земельные информационные системы. Учебник. – М.: Колос С., 2005.-400 стр.

**МУНДАРИЖА:
ОГЛАВЛЕНИЕ:
TABLE OF CONTENTS:**

PLENARY SESSION

Т.М.Абдуллаев, С.А.Карабазов, Ш.Қ.Майинов. ГЕОДЕЗИЯ ВА КАРТОГРАФИЯ СОҲАСИДА ГЕОИННОВАЦИОН ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИБ МАЪЛУМОТЛАРНИ ЯНГИЛАШ	4
Мирзалиев Т., Эгамбердиев А., Сафаров Э.Ю., Қорабоев Ж.С. ЎЗБЕКИСТОН МИЛЛИЙ АТЛАСИНИ УМУМИЙ ТАВСИФИ	9
Dr. Földváry. L. DE-SMOOTHING OF BLOCK-WISE GRIDDED GEOINFORMATION	22
Dr. Lola Gulyamova OPEN SOURCE RESOURCES: CHALLENGES AND PROSPECTS TO MANAGE LAND USE IN MIDSIZED CITIES IN UZBEKISTAN	28
Исаков Э.Х. ПРИМЕНЕНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ЭЛЕКТРОННЫХ ГЕОДЕЗИЧЕСКИХ ПРИБОРОВ (ГИС ТЕХНОЛОГИИ) ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ СЪЕМОК ПАМЯТНИКОВ АРХИТЕКТУРЫ	30
Ф.Х.Хикматов, Б.Е.Аденбаев, Г.Х. Юнусов, Х.Н.Магдиев. ОПЫТ СОСТАВЛЕНИЯ АТЛАСА ПОВЕРХНОСТНЫХ ВОД УЗБЕКИСТАНА И СОПРЕДЕЛЬНЫХ ТЕРРИТОРИЙ	36
П.Р.Реймов, Н.К. Мамутов, В.А.Статов, Я.Г. Худайбергенов, К.К.Беканов. ОПЫТ И ДОСТИЖЕНИЯ ЦЕНТРА ГЕОИНФОРМАЦИОННЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ КАРАКАЛПАКСКОГО ГОСУНИВЕРСИТЕТА	39
Мухамеджанов И.Д., Лупян Е.А., Уваров И.А. СПУТНИКОВЫЙ МОНИТОРИНГ СЕЗОННОЙ ДИНАМИКИ ВОДОХРАНИЛИЩ ВАХШСКОГО КАСКАДА	42
Mirmakhmudov E., Abdumuminov B.SOME DIGITAL ELEVATION MODELS OF UZBEKISTAN CREATED ON THE BASIS OF GIS PANORAMA	52
Tóth Z., Balázsik V. PRACTICAL EXPERIENCES OF APPLYING GIS TECHNOLOGY IN ARCHEOLOGY	56
Рахронов Қ.Р. ЕР КАДАСТРИ АХБОРОТИНИ ИШЛАБ ЧИҚИШГА ТИЗИМЛИ ЁНДАШУВ	63
Ниязов Дж. Б., Саидов С.М., Имомов К.Ф. ИССЛЕДОВАНИЯ СЕЛЕОПАСНОГО УЧАСТКА САЯ ТЕБОЛАЙ (ТАДЖИКИСТАН) С ПРИМЕНЕНИЕМ ГИС ТЕХНОЛОГИЙ	66
Dr. Tibor M. Pintér, Abdullaev I.U. THE GLOSSARY OF GEOSPATIAL TERMS FOR THE BENEFIT OF UZBEK GIS-COMMUNITY	69
Prof. Markus B. TARGETED TRAINING AND KNOWLEDGE TRANSFER PROGRAMS FOR CADASTRE AND REGISTRATION	77
Ádám Podolcsák, Alexander Samborsky, Akmal Mamatov. Capacity Building for the Modernisation of Real Property and Cadastre System	87
Auvo Finne, Alexander Samborsky, Farrukh Boltoboyev. ICT STRATEGY FOR LAND ADMINISTRATION AND NSDI IN UZBEKISTAN	94
Vladimir Vasiljev Bekhzod Nishanov Hasan Magdiev Digitization of Real Property Registration and Cadastre Data in Uzbekistan	98
Alexander Samborsky, Jukka Pekka Tolvanen Legal Aspects in Modernization of the Real Property Registration and Cadastre	103